

خودآموز پیانو

الگازیمینا - لاریسا موخل
مسعود ابراهیمی

خودآموز پیانو

الگا زیمینا - لاریسا موخل
مسعود ابراهیمی

انتشارات گيسا
تهران - م. انقلاب - خ. کارگر جنوبی
کوچه رشتچی - پلاک ۷ - واحد ۱
تلفن: ۶۶۱۲۵۷۲۴ - ۶۶۱۲۵۸۲۳
Email: nashregisa@gmail.com
www.Gisapublication.com
@gisapublication

ویراستار: معصومه اکبری

سال چاپ: ۱۴۰۲ / چاپ اول

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

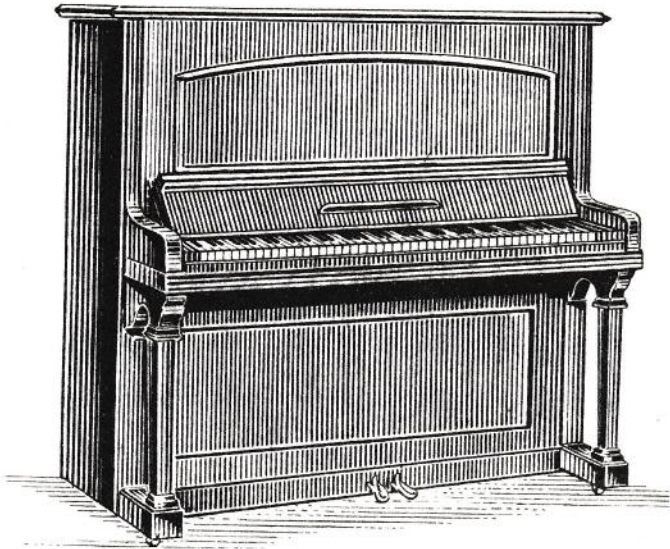
شابم: ۹۷۹-۰-۹۰۱۴۶۴۸-۹-۶

تمام حقوق برای ناشر محفوظ و تکثیر تمام یا بخشی از
این کتاب به هر شکلی منوط به اجازه کتبی ناشر است.

فهرست بخش اول (خودآموز)

۲۴	س. پروکوفیف. "برخیزید مردم روس"، گر از فیلم «الکساندر نوسکی»	۷	مقدمه
۲۴	پ. چایکوفسکی، ترانه کودکانه	۷	I. ساختمان ساز
۲۵	و. موتسارت. آریای دون ژوان (از اپرای دون ژوان)	۸	II. مراقبت از ساز
۲۵	ترانه قدیمی فرانسوی	۸	III. صدای موسیقایی و خواص آن
۲۶	گنتر دانس - اکوسز (رقص قدیمی)	۹	IV. آشنایی با کلایاتور پیانو
۲۷	ل. پتهوون. رقص	۱۰	V. نت نویسی
۲۷	س. گولاک - ارتیموفسکی. رمانس "ماه روشن من"	۱۳	VI. نت نویسی (ادامه)
۲۸	ا. بر. جنگل تاریک	۱۷	VII. طریقه نشستن پشت ساز و تمرینات ابتدایی
۲۸	۳. کروتیسکی. زمستان	۱۹	VII. طریقه نوشتن آثار پیانویی
۳۲	ترانه محلی روسی	۲۰	IX. شیوه‌های تولید صدا
۳۲	و. موتسارت. بخشی از اپرای "فلوت سحرآمیز"	۲۴	X. بیانگری اجرا
۳۳	ف. شوبرت. ماهی قزل‌آلا	۲۹	XI. فواصل، آکوردها، گام‌ها و تنالیتها
۴۲	ای. دونایفسکی. کلبه دور	۳۳	XII. گام‌ها، آکوردها و آرپژ به‌عنوان مواد آموزشی - تمرینی
۴۳	م. گلینکا. گر عروسی از اپرای "ایوان سوسانین"	۴۲	XIII. برخی اطلاعات تکمیلی درباره نت نویسی
۴۳	گ. تله‌مان. بخشی از فانتزی	۵۱	XIV. پدال
۴۴	ژ. وردی. مارش از اپرای آیدا	۵۲	XV. فرم‌های موسیقایی ساده‌تر
۴۵	و. موتسارت. منوئه	۵۶	XVI. هموفونی و پلی فونی
۴۶	یانچیک (ترانه محلی چک)	۵۷	XVII. توصیه‌هایی به هنرجویان
۴۷	م. گلینکا. رقص از اپرای ایوان سوسانین		
۴۷	ل. پتهوون. اکوسز		
۴۸	ژ. ب. و. کرلن. ترانه کودکانه	۵۸	ضمیمه
۴۹	ژ. ف. رامو. تمبورین		
۵۰	ل. پتهوون. مارش ترک	۵۹	جدول رایج‌ترین اصطلاحات موسیقایی
۵۱	آنوشکا (ترانه محلی چک)		
۵۲	گ. سویریدوف، ترانه غم‌انگیز		
۵۳	ف. شوپن. آرزو		
۵۳	و. موتسارت. آریای فیگارو (از اپرای عروسی فیگارو)	۱۹	ترانه محلی لتونیایی
۵۴	و. موتسارت. والس	۲۰	ترانه محلی اوکراینی
۵۵	آ. ژیلینسکیس. پولکای محلی لتونیایی	۲۰	ترانه محلی روسی
۵۶	ر. شومان. ترانه سیسیلی	۲۰	ی. هایدن. تم از سمفونی
۵۷	س. شفچنکو. قطعه پلی فونیک	۲۲	ترانه محلی بلاروس
	توضیح. برخی قطعات به‌طور خلاصه آورده شده‌اند.	۲۳	آ. وارلامف. در سحرگاهان بیدارش نکن
		۲۳	"یانکا" پولکای بلاروسی
		۲۳	ترانه محلی بلاروس

فهرست آثار گنج‌مانده شده در بخش اول

چنانچه سرپوش بدنه هر یک از سازهای فوق را باز کنیم تعداد زیادی سیم فولادی مشاهده می‌کنیم که روی یک چهارچوب چدنی توهمند کشیده شده‌اند، سپس به کلاویاتور (ردیف کلاویه‌ها) می‌رسیم؛ متوجه می‌شویم که در سمت چپ ساز، سیم‌ها کلفت‌تر و بلندتر هستند (آن‌ها می‌توانند صداهای بم یا پایین تولید کنند). در بخش میانی و همچنین در سمت راست ساز سیم‌ها باریک‌تر و کوتاه‌تر می‌شوند (صدای آن‌ها به تدریج زیرتر می‌شود). هر کلاویه (کلید) تعداد سیم‌های مختلفی دارد. سیم‌های کلفت یک‌به‌یک برای هر کلاویه تقسیم شده‌اند؛ سیم‌های کوتاه‌تر دوه‌دو کشیده شده‌اند و از اواسط کلاویاتور به این طرف با هر کلاویه سه سیم هم‌کوک مطابقت دارند.

در پشت سیم‌ها صفحه‌ای چوبی به نام صفحه رُزنانس قرار دارد که صدادهی سیم‌ها را تقویت می‌کند. یکی از بخش‌های مهم ساز مکانیسم اجرایی آن (یا مکانیک) و همچنین کلاویاتور است که مکانیک را به کار می‌اندازد. کلاویاتور ردیفی از کلاویه‌های سیاه و سفید است که در قسمت جلوی ساز قرار گرفته است و با یک درپوش چوبی پوشیده می‌شود.

زمانی که انگشت پیاپیست کلاویه را فشار می‌دهد، سیستم پیچیده اهرم‌ها نیروی محرک را به چکش‌های چوبی دارای سرپوش نمدی مخصوص انتقال می‌دهد. چکش‌ها با ضربه زدن به سیم‌ها، آن‌ها را به ارتعاش درمی‌آورند که در نتیجه آن صدا تولید می‌شود. لمس ضعیف کلاویه منجر به ضربه ضعیف چکش به سیم می‌شود که در نتیجه آن صدایی ضعیف‌تر تولید می‌شود، اما چنانچه کلاویه را با نیروی بیشتری فشار دهیم، صدایی قوی‌تر دریافت می‌کنیم. پس از ضربه

هدف این مجموعه، کمک به دوستداران مبتدی موسیقی است تا به‌طور مستقل مهارت‌های اساسی نواختن پیانو را فرا گیرند. پیانو در ابتدای قرن هجدهم در اروپای غربی اختراع شد و به‌سبب امکانات درخشانی که داشت به‌سرعت با پذیرش همگانی مواجه شد.

محبوبیت گسترده پیانو به دلیل ویژگی‌های منحصر به فرد آن است. پیانو دارای اصواتی با رنگ‌های غنی، توانایی‌های چشمگیر و لحن‌های خوش‌آهنگ و زیباست. پیانو هم به‌صورت ساز تنها، هم به‌صورت ساز همراهی‌کننده و هم به‌صورت ساز شرکت‌کننده در آنسامبل‌ها به کار می‌رود.

آهنگ‌سازان جهان آثار موسیقایی بسیار غنی‌ای برای پیانو ساخته‌اند. علاوه بر تصنیفاتی که به‌طور مشخص برای پیانو نوشته شده‌اند، می‌توان بازنویسی‌های ترانه‌ها، ژمانس‌ها و آثار ارکستری را نیز زوی این ساز اجرا کرد.

I. ساختمان ساز

اصطلاح «فورته پیانو» دربرگیرنده دو نوع از سازهای کلاویه‌دار است: رویال و پیانو. اصول کلی ساخت و شیوه نوازندگی (استخراج صداها) در هر دو نوع ساز مشترک است.

II. مراقبت از ساز

- برای نگه داشتن ساز در وضعیت مطلوب، موارد زیر را رعایت کنید:
۱. ساز را در کنار دیوارهای سرد و مرطوب یا نزدیک بخاری یا دستگاه شوفاژ قرار ندهید.
 ۲. حداقل سالی دوبار به طور مرتب ساز را کوک و مکانیسم آن را از گردوغبار تمیز کنید. لازم است که تعمیرکار این کار را انجام دهد.
 ۳. برای پاک کردن گردوغبار از قسمت‌های صیقلی ساز، فقط از پارچه‌های نرم و خشک استفاده کنید.
 ۴. کلاویه‌ها را همواره تمیز نگه دارید.
 ۵. پس از اتمام تمرینات، درپوش کلاویاتور را بگذارید.

III. صدای موسیقایی و خواص آن

ما با شنیدن صدای خواننده یا اجرای نوازنده بر روی یک ساز، به صداهای موسیقایی مختلفی پی می‌بریم که در یک سیستم مشخص سازماندهی و منظم شده‌اند. صداهای موسیقایی دارای چهار ویژگی هستند که عبارت‌اند از: ۱. ارتفاع (زیر و بمی) معین، ۲. بلندی صدا (شدت)، ۳. کشش (دیرند)، ۴. تمبر یا رنگ.

ما به سادگی صدای بم مردانه را از صدای زیر زنانه تشخیص می‌دهیم. کلاویه‌های پیانو، که در سمت چپ از مرکز (وسط کلاویاتور) واقع‌اند، صداهای بم و کلاویه‌هایی که در سمت راست آن واقع‌اند صداهای زیر تولید می‌کنند. اما صداهای صرفاً از نظر ارتفاعی با یکدیگر تفاوت ندارند. در هر اثر موسیقی، با صداهایی روبه‌رو می‌شویم که دارای درجات مختلفی از شدت (بلندی) هستند. تنوع صداهای از لحاظ شدت یکی از وسایل مهم بیان موسیقایی به حساب می‌آید؛ مثلاً در یک مارش پرانرژی، صدادهنگی قوی مورد نظر است، اما در یک ترانه تغزلی اندیشناک، صدادهنگی ملایم و آهسته برتری خواهد داشت.

کشش (دیرند) صداهای نیز در آثار موسیقایی متفاوت است. تعدادی از صداهای خیلی کوتاه هستند و سریع به دنبال یکدیگر می‌آیند اما تعدادی دیگر باید مدت طولانی‌تری نگه داشته شوند. اجرای درست یک ملودی فقط با رعایت دقیق کشش صداهای امکان‌پذیر است.

سرانجام آخرین ویژگی صدای موسیقایی رنگ متمایز آن است و به همین دلیل یک ملودی روی سازهای مختلف (پیانو، گیتار و غیره) صدادهنگی متفاوتی دارد.

به سیم، چکش به عقب می‌گردد و سیم به‌طور آزاد به ارتعاش و صدادهی خود ادامه می‌دهد تا این‌که به تدریج ضعیف‌تر شده و صدا خاموش می‌شود. برای تنظیم مداومت صدا، مکانیسم پیانو مجهز به صداخفه‌کن‌های ویژه‌ای است که به‌صورت قالب‌هایی چوبی با برجسیبی از بالشتک‌های نم‌دلی ساخته شده‌اند و روی سیم‌ها قرار گرفته‌اند. در لحظه فشار کلاویه‌ها، صداخفه‌کن از روی سیم بلند شده و امکان ارتعاش به آن می‌دهد. هم‌زمان با برگشت کلاویه به جای خود، صداخفه‌کن نیز بار دیگر بر روی سیم قرار گرفته و صدا را خفه می‌کند. تقریباً همه سیم‌های روی پیانو، به جز سیم‌هایی که در سمت راست آن واقع‌اند، دارای صداخفه‌کن هستند. سیم‌های سمت راست پیانو صدای کوتاه‌تری دارند که سریع خاموش می‌شود؛ این سیم‌ها نیازی به صداخفه‌کن ندارند. هم رویال و هم پیانو دارای مکانیسم پدال هستند. پدال پیانو شامل دو (گاهی سه) اهرم است که با پاهای پیانیست فشار داده می‌شوند. پدالی که در سمت راست واقع شده به مکانیسم صداخفه‌کن‌ها متصل است؛ زمانی که پای پیانیست این پدال را فشار می‌دهد صداخفه‌کن‌ها از روی سیم‌ها بلند شده و به آن‌ها این امکان را می‌دهند که به صدادهنگی خود تا قطع کامل ارتعاش ادامه دهند (صرف نظر از آن‌که کلاویه مذکور همچنان نگه داشته شده یا رها شده است). در صورت فشار دادن پدال سمت چپ، مکانیسم چکش‌ها جابه‌جا می‌شود که بر اثر آن از شدت صدا کاسته شده و رنگ صدا نیز تغییر می‌کند. صدادهی ساز در این حالت کمی خفه است.

در رویال، هنگام فشار بر پدال سمت چپ، مجموعه کلاویاتور کمی به سمت راست حرکت می‌کند که در نتیجه آن چکش به جای ضربه زدن به سه سیم به دو یا یک سیم ضربه می‌زند. در پیانو، با فشار پدال سمت چپ، مکانیسم چکش‌ها کمی به طرف سیم‌ها نزدیک‌تر می‌شود. رویال از نظر شکل و اندازه با پیانو متفاوت است. سیم‌های رویال به صورت افقی کشیده شده‌اند و از سیم‌های پیانو، که در سطح عمودی قرار دارند، طولانی‌تر هستند. صفحه رزنانس در رویال از لحاظ مساحت بزرگ‌تر از صفحه پیانوست، به همین دلیل رویال صدایی پُرتر و قوی‌تر دارد. به‌طورکلی از رویال در سالن‌های کنسرت، کلوب‌ها و دیگر مکان‌های بزرگ استفاده می‌کنند. پیانو در زندگی بسیار متداول است.

دو، ر، می، فا، سل، لا، سی.

۲. کلاویه‌ها را به ترتیب زیر روی کلاویاتور فشار دهید:

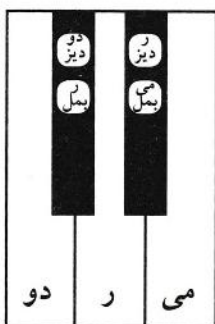
سُل، دو، لا، می، سی، فا، ر.

در ردیف صداها هر هشتمین کلاویه سفید تکرار اولین روی ارتفاعی جدید است و به همین دلیل با آن همنام است. کلاویه‌های سیاه دارای نام‌های مستقل نیستند. نام آن‌ها از کلاویه‌های سفید همسایه با اضافه کردن واژه دیز و بِمُل گرفته شده است.

اضافه کردن واژه دیز به نام اصلی یک صدا، به معنی نیم‌پرده بالاتر بردن یا زیرتر کردن این صداست؛ مثلاً نزدیک‌ترین کلاویه سیاه سمت راستِ نِتِ لا، لا-دیز نامیده خواهد شد. اضافه کردن واژه بِمُل به نام اصلی یک صدا، به معنی نیم‌پرده پایین‌تر آوردن یا بم‌تر کردن این صداست؛ مثلاً نزدیک‌ترین کلاویه سیاه سمت چپِ نِتِ می، می-بِمُل نامیده خواهد شد.

بنابراین، کلاویه‌های سیاه بر روی پیانو دارای نام‌های مشتق شده هستند. هر کلاویه سیاه دارای دو نام مشتق شده است، چون پهلوئی آن در سمت راست و چپ دو کلاویه سفید قرار دارند که کلاویه سیاه نام‌های خود را از آن‌ها می‌گیرد. مثلاً کلاویه سیاهی که بین دو ر قرار گرفته است می‌تواند هم دو-دیز (صدای دو که نیم‌پرده بالا رفته) و هم ر-بِمُل (صدای ر که نیم‌پرده پایین آمده) نامیده شود. نام‌های بقیه کلاویه‌های سیاه نیز به همین ترتیب مشخص می‌شود.

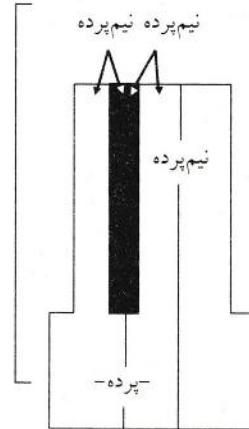
هر صدا روی کلاویاتور پیانو می‌تواند دارای نام‌های مختلفی باشد. صداهایی را که دارای نام‌های مختلف اما ارتفاع یکسان هستند آنهار مونیک می‌نامند؛ مثلاً صدای ر-بِمُل را طور دیگر می‌توان دو-دیز و صدای سی را دو-بِمُل نامید (همان‌طور که می‌بینیم، کلاویه سفید نیز می‌تواند نام مشتق شده داشته باشد). صداهای آنهار مونیک کاملاً یکسان صدا می‌دهند.

IV. آشنایی با کلاویاتور پیانو

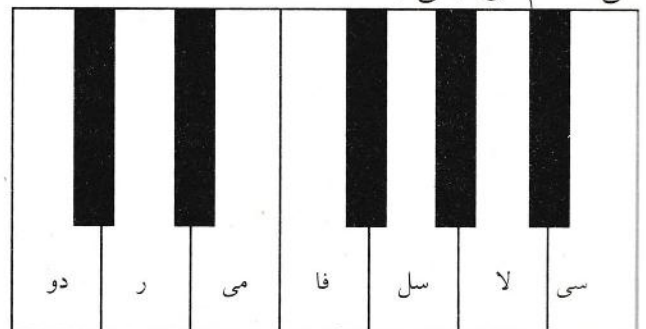
کلاویاتور پیانو از ۸۵-۸۸ کلاویه سفید و سیاه تشکیل شده که برای تولید صداهایی با ارتفاع‌های مختلف به کار برده می‌شوند. اگر کلاویه‌ها را به‌طور منظم یکی پس از دیگری (از چپ به راست) فشار دهیم، متوجه خواهیم شد که هر کلاویه صدایی زیرتر از کلاویه قبلی می‌دهد. زیرتر شدن صدا در پیانو به‌طور منظم صورت می‌گیرد.

کوچک‌ترین فاصله (اختلاف) از لحاظ ارتفاع میان دو صدا را نیم‌پرده می‌نامند. روی کلاویاتور پیانو، بین هر کدام از دو کلاویه همسایه (سفید و سیاه یا دو سفیدی که بین آن‌ها کلاویه سیاه قرار ندارد) نیم‌پرده به وجود می‌آید. دو نیم‌پرده همسایه یک تمام‌پرده را تشکیل می‌دهند.

کلاویاتور به ردیف‌های یکسانی از کلاویه‌ها تقسیم می‌شود که در هر کدام از این ردیف‌ها دوازده کلاویه قرار می‌گیرد (هفت سفید و پنج سیاه).

نام هفت کلاویه سفید به این ترتیب است: دو، ر، می، فا، سل، لا، سی، که نام‌های اصلی صداها هستند.

تمرینات

۱. صداهای زیر را روی کلاویاتور پیدا کرده و موقعیت آن‌ها را خوب به خاطر بسپارید:

تمرینات

سوب کُتراکتاو	لا
	سی
	دو
	ر
	می
کُتراکتاو	فا
	سل
	لا
	سی
	دو
اکتاو بزرگ	ر
	می
	فا
	سل
	لا
اکتاو کوچک	سی
	دو
	ر
	می
	فا
اکتاو اول	سل
	لا
	سی
	دو
	ر
اکتاو دوم	می
	فا
	سل
	لا
	سی
اکتاو سوم	دو
	ر
	می
	فا
	سل
اکتاو چهارم	لا
	سی
	دو
	ر
	می
اکتاو پنجم	فا
	سل
	لا

۱. صداهای زیر را روی کلایاتور پیدا کنید:
دو-دیز، فا-دیز، لا-بمل، می-بمل، سل-بمل، ر-دیز، لا-دیز، ر-بمل، سل-بمل، می-بمل.
۲. نام دیگر صداهایی را که در تمرین ۱ آمده است بنویسید.
فاصله بین دو نزدیکترین کلاویه همانام اکتاو نام دارد. هر اکتاو بخشی از کلایاتور را تشکیل می‌دهد. معمولاً صدای دورا اولین صدای اکتاو (به‌عنوان بخشی از ردیف صدایی) حساب می‌کنند. کل ردیف صدایی پیانو به $7 \frac{1}{4}$ - ۷ اکتاو تقسیم می‌شود. هر اکتاو دارای نام مخصوص به خود است (سوب کُتراکتاو، کُتراکتاو، اکتاو بزرگ، اکتاو کوچک، اکتاو اول، اکتاو دوم، اکتاو سوم، اکتاو چهارم).

تمرینات

۱. اکتاوهای زیر را روی کلایاتور پیدا کنید: اکتاو اول، چهارم، بزرگ، کوچک، سوم، سوب کُتراکتاو، دوم، کُتراکتاو.
۲. صداهای زیر را در اکتاوهای داده‌شده پیدا کنید:
سل؛ در اکتاو اول، بزرگ و چهارم.
می بمل؛ در اکتاو کوچک، سوم و کُتراکتاو.
فا دیز؛ در اکتاو سوم، اول و کُتراکتاو.
لا؛ در اکتاو اول، کوچک و کُتراکتاو.
سی بمل؛ در اکتاو سوم، کُتراکتاو و کوچک.
فا؛ در اکتاو دوم، کوچک و چهارم.
دو دیز؛ در اکتاو بزرگ، اول و سوم.
می؛ در اکتاو سوم، کوچک و کُتراکتاو.
سی؛ در اکتاو اول، بزرگ و سوب کُتراکتاو.
لا بمل؛ در اکتاو بزرگ، سوم و کوچک.

۷. نت نویسی (نت‌ها)

برای نوشتن صداهای موسیقایی از علائمی اختصاصی به نام نت استفاده می‌کنند. نت‌ها که اشکال مختلفی دارند برای علامت‌گذاری صداها با کشش مختلف به کار می‌روند.

این کتاب کمک‌درسی سال‌هاست که در روسیه محبوبیت دارد و منتشر می‌شود. کتاب حاضر، که به دست «معلم-متدیست»‌های مجرب تدوین شده، در زمان ما نیز جذابیت خود را از دست نداده است. برخی از ویژگی‌های مهم این خودآموز عبارت‌اند از: کوتاهی و سادگی بیان و نیز مواد موسیقایی که به دقت و درستی انتخاب شده و به شیوه‌ای منطقی سامان یافته‌اند.

هدف این مجموعه کمک به دوستداران نوآموز موسیقی است تا مهارت‌های اساسی نواختن پیانو را به طور مستقل فراگیرند؛ همچنین از این کتاب می‌توان همچون کتابی کمکی در کار معلم با نوآموزان استفاده کرد.

انتشارات گيسا به تازگی منتشر کرده است:

- انوانسیون‌ها برای پیانو
- ی.س.باخ، تصحیح: بوژنی، مسعود ابراهیمی
- چرنی ۱۰۱ تمرین، اپوس ۲۶۱، ایلیا بهارلو